

*Зоран Малбашић**

Академија за националну безбедност, Београд,

*Милован Трбојевић***

*Факултет за студије безбедности, Универзитет Edicons,
Сремска Каменица*

СТРАТЕГИЈА НАЦИОНАЛНЕ БЕЗБЕДНОСТИ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ И НОВИ БЕЗБЕДНОСНИ ИЗАЗОВИ

Сажетак

Национална безбедност Републике Србије у трећој декади XXI века је условљена убрзаном динамиком глобалне нестабилности, као и вишедимензионалном трансформацијом безбедносних изазова, ризика и претњи које излазе из класичних државноцентричних оквира и шире се на нетрадиционална поља безбедности. Аутори настоје да сугеришу да, иако Стратегија националне безбедности Републике Србије из 2019. године настоји да понуди стратешко-институционални одговор на комплексан раст транснационалних ризика, попут хибридних и асиметричних претњи, тероризма, организованог криминала, миграција и климатских промена, она у значајној мери испољава концепцијска ограничења у сагледавању, детекцији и третману савремених безбедносних феномена попут пандемије заразних болести, сајбер безбедности, али и дигиталног суверенитета и безбедносних импликација у вези прекомерне употребе, али и злоупотребе вештачке интелигенције. Овај рад указује да је неопходно да се национална безбедносна политика

* Имејл адреса: zoran_malbasic83@gmail.com; ORCID: 0009-0007-7496-9710.

** Имејл адреса: trbojevicmilovan1@gmail.com; ORCID: 0000-0003-3360-6730.

Републике Србије оптимизује увођењем концепта „проширене безбедности” (*widened security*), која настоји да интегрише војне и невојне димензије (политичку, економску, социјеталну, еколошку и технолошку) са циљем дугорочног обезбеђивања адаптивбилног система који би на проактиван начин штитио националне интересе у глобалном поретку који је оптерећен нарастајућом мултиполарношћу и модификацијом традиционалних изазова безбедности.

Кључне речи: национална безбедност, Стратегија националне безбедности, хибридне претње, сајбер безбедност, климатске промене, проширена безбедност.

УВОД

Република Србија је претходне три и по деценије прошла кроз изразито турбулентан период, како због интензивних геополитичких померања на светској позорници, тако и због дугогодишњих антагонизама на етничком, конфесионалном, па и идентитетском плану који су довели до распада државних заједница чији је била члан. Услед значајних изазова на плану заштите националних интереса, Република Србија је крајем прве деценије XXI века приступила изради свеобухватних стратешких докумената којима се дефинишу циљеви и принципи очувања суверенитета и територијалне целокупности, као и институционалних механизма и средстава за заштиту сопствених интереса на националном, али и регионалном и глобалном плану.

Стратегија националне безбедности Републике Србије (*Strategija nacionalne bezbednosti Republike Srbije 2019*) била је одговор на промењене безбедносне околности на унутрашњем плану (једнострано проглашење независности Косова и Метохије), али и на трансформацију безбедносног окружења, са значајно новим безбедносним изазовима, ризицима и претњама. Као најважнија тековина ове стратегије, успостављен је институционални оквир за функционисање система националне безбедности, где је разрађен *Закон о основама служби безбедности* (*Zakon о osnovama uređenja službi bezbednosti Republike Srbije 2007*) којим је успостављен *Савет за националну безбедност*, као примарни чинилац задужен

за очување националне безбедности. Исте године донета је и Стратегија одбране, која је у складу са Стратегијом националне безбедности представљала први стратешко-доктринарни документ Републике Србије који се бави нормативним, али и доктринарно-организационим решењима система националне одбране (Strategija nacionalne bezbednosti Republike Srbije 2019).

Након пуне деценије, Република Србија је крајем 2019. године донела нову и тренутно важећу Стратегију националне безбедности Републике Србије као и Стратегију одбране. Стратегија националне безбедности је донета након декаде у којој су интензивирани преговори о чланству у Европској унији, потписано више споразума о партнерству са НАТО алијансом, али уз примарно нерешено питање статуса Косова¹ како на унутрашњем, тако и на међународном плану, те бројним регионалним и глобалним безбедносним изазовима, ризицима и претњама, попут значајно повећаних миграторних кретања, конфликта на Блиском истоку и истоку Европе, пораста исламског радикализма и међународног тероризма услед успона Исламске државе (*ISIS*), трансформације хибридних претњи, глобалне економске кризе и др. Међутим, убрзо по доношењу Стратегије 2019. године, међународна заједница се суочила са новим, радикално измењеним безбедносним претњама, на које готово ниједан систем националне, али и колективне безбедности није имао адекватан одговор.

СТРАТЕГИЈА НАЦИОНАЛНЕ БЕЗБЕДНОСТИ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ КАО ОДГОВОР НА ПРОЦЕСЕ НЕСТАБИЛНОСТИ У ДРУГОЈ ДЕЦЕНИЈИ XXI ВЕКА

Актуелна Стратегија националне безбедности Републике Србије је конципирана у 8 засебних структурних јединица:

- 1) Увод
- 2) Стратегијско окружење;
- 3) Изазови, ризици и претње безбедности;
- 4) Национални интереси;

¹ „Овај назив је без прејудуцирања статуса и у складу је са Резолуцијом Савета безбедности Уједињених нација 1244 и мишљењем Међународног суда правде о декларацији о независности Косова” (Vlada Republike Srbije 2025).

5) Политика националне безбедности (Очување суверености, независности и територијалне целовитости Републике Србије; Очување унутрашње стабилности и безбедности Републике Србије и њених грађана; Очување постојања и заштита српског народа где год он живи, као и националних мањина и њиховог културног, верског и историјског идентитета; Очување мира и стабилности у региону и свету; Европске интеграције и чланство Републике Србије у Европској унији; Економски развој и укупни просперитет и Очување животне средине и ресурса Републике Србије);

6) Систем националне безбедности (Структура система националне безбедности – Управљачки и извршни део система националне безбедности и Начела функционисања система националне безбедности);

7) Спровођење Стратегије националне безбедности и

8) Закључак.

Основна стратешка опредељења Стратегије су: очување суверености и територијалне целовитости, војна неутралност, брига о српском народу ван граница Републике Србије, европске интеграције и ефикасна правна држава, уз очување привржености државе цивилизацијским и моралним вредностима, поштовању своје државотворне традиције, владавини права, социјалној правди, демократији, људским и мањинским правима и слободама, економском напретку, кооперативној безбедности и свестраној међународној сарадњи (Strategija nacionalne bezbednosti Republike Srbije 2019). Као глобални изазови, у овој Стратегији су побројани ризици и претње: велике разлике у погледу нивоа економског и културног развоја, сиромаштво, регионални и локални сукоби, етнички и верски екстремизам, тероризам, организовани криминал, пролиферација оружја за масовно уништавање, илегалне миграције, хибридне претње, сајбер претње, ограничена расположивост природних ресурса, као и промена климе и деградација природне околине, док су као регионални безбедносни изазови, ризици и претње на нивоу Југоисточне Европе препознати угрожавања невојним претњама, међу којима су сепаратистичке тежње, етнички, верски и политички екстремизам, економски и социјални проблеми, миграције, организовани криминал, недовољна изграђеност државних институција и елементарне непогоде (Strategija nacionalne bezbednosti Republike Srbije 2019, 2–4).

Међутим, Стратегија је пропустила да као примарни безбедносни ризик у Југоисточној Европи истакне континуирану нестабилност у Украјини, где је још од анексије Крима од стране Руске Федерације била евидентна неминовност ескалације оружаног сукоба, који је и букнуо током 2022 године. Статус Аутономне покрајине Косова и Метохије, односно противправно једнострано проглашена независност КиМ уз неспровођење Првог споразума о принципима који регулишу нормализацију односа (Бриселски споразум), покушаји ревизије Општег оквирног споразума за мир у Босни и Херцеговини (Дејтонски споразум), као и покушаји да се оствари што већи степен националног уједињења етничког простора и реализују великодржавни пројекти, посебно када је у питању стварање „Велике Албаније”, истакнути су као основне претње миру и безбедности на нивоу Балкана. На националном нивоу, примарни ризици и претње по безбедност Републике Србије су континуиране сепаратистичко-иредентистичке тежње на КиМ, затим етнички и верски екстремизам, прикривено деловање страног фактора, организовани криминал, те илегалне миграције (Strategija nacionalne bezbednosti Republike Srbije 2019, 4–5).

Оно што није посебно анализирано у Стратегији из 2019. године су хибридне претње и хибридно ратовање, које се помињу само фрагментарно на два места у стратегији, у набрајању изазова, ризика и претњи безбедности на глобалном нивоу (у делу под називом „Стратегијско окружење”) и у области „сајбер безбедности” која је посебно анализирана у Поглављу 4. – Политика националне безбедности (4.2. Очување унутрашње стабилности и безбедности Републике Србије и њених грађана).² Наиме, „хибридне претње” су у последњој декади постале глобални безбедносни феномен које сједињују операције како конвенционалних државних, тако и неконвенционалних, недржавних и транснационалних актера, а такође синтетишу класичне и нетрадиционалне методе и средства деловања (криминално-терористичке активности, дигитално-информатичке операције у сајбер простору и др.), како би се у

² „У области сајбер безбедности наставиће се унапређење способности и капацитета обраде, преноса и заштите информација и информационо-комуникационих система и одбране од техника хибридног и информационог ратовања у информационом и сајбер простору.” – 4.2. Очување унутрашње стабилности и безбедности Републике Србије и њених грађана.

циљаном друштву креирало стање генералне несигурности, или се институције система угрозиле до критичне тачке, без формалног објављивања рата или изазивања конвенционалног оружаног сукоба. Хибридне методе неконвенционалног ратовања не погађају само структуре система безбедности једне државе, већ директно утичу и на политичке процесе у одређеном друштву (најчешће изборне и постизборне), затим виталну стратешку инфраструктуру (здравствени, енергетски, транспортни, информациони, финансијски систем и др.), а овим претњама посебно је погођена медијска сфера, где се манипулацијама у комуникационом простору, друштвеним мрежама и медијској сцени генерише партикуларизација опште јавне свести и друштвене перцепције.

Овај најбитнији стратешки документ Републике Србије је на теоријском нивоу добро позициониран у односу на сличне доктринарне безбедносне документе у земљама региона, како оних које су чланице ЕУ и НАТО, тако и оних које претендују на чланство у овим наддржавним творевинама и глобалним безбедносним организацијама. Оно што је пропуштено да се учини у Стратегији односи се на шире усвајање концепта „проширене безбедности” (*widened security*), где у фокусу неће бити примарно војна, државоцентрична страна безбедности, већ се по узору на радове Копенхашке школе адекватна (проширена) пажња треба посветити и невојним аспектима безбедности, попут индивидуалне, социјеталне, економске, па и еколошке безбедности.

НАЦИОНАЛНИ, РЕГИОНАЛНИ И ГЛОБАЛНИ БЕЗБЕДНОСНИ ИЗАЗОВИ, РИЗИЦИ И ПРЕТЊЕ ПО РЕПУБЛИКУ СРБИЈУ НАКОН 2019. ГОДИНЕ

Промене на међународној безбедносној позорници, те глобална нестабилност и мултидимензионална неизвесност међународног система у значајној мери је утицала и на безбедносну перцепцију у Републици Србији, без обзира на њену јасну војну неутралност и настојања да се на адекватан начин балансира између најчешће супротстављених интереса великих сила. Поред релативно традиционалних изазова, као што су геополитичке тензије и кризе узроковане енергетском међузависношћу, појавиле су се нове,

претходних 100 година незамисливе глобалне безбедносне претње³, попут пандемије вируса COVID-19 и бројних пратећих биолошких претњи, затим трагична ескалација сукоба на истоку Европе и Блиском истоку, уз интензивирање сајбер ратовања и хибридних операција, те коначно значајно убрзавање климатских промена уз бројне безбедносне импликације овог феномена на демографско-хуманитарном, али и безбедносно-политичком плану.

Стратегија у делу који се односи на изазове, ризике и претње безбедности на једном месту напомиње да „Епидемије и пандемије заразних болести могу угрозити становништво Републике Србије и носити ризик за настанак тежих економских и друштвених последица. Епидемије заразних болести, поред неуобичајености по броју, времену, месту и захваћеној популацији могу узроковати и повећање броја оболелих са компликацијама, појаву тешких клиничких облика заразних болести и смрти” (Strategija nacionalne bezbednosti Republike Srbije 2019, poglavlje 2. Izazovi rizici i pretnje). Евидентно је да ниједна до тада објављена стратегија националне безбедности није могла да предвиди свеобухватне реперкусије које је на глобалну заједницу имала пандемија вируса COVID-19⁴, а која је показала да ризици по здравствену безбедност могу у потпуности да паралишу рад не само институција која се примарно баве здравственом заштитом, већ и све остале сегменте друштва, поготово оне које се примарно баве заштитом националне безбедности.

Конфликт у Украјини, који је још од 2014. године анексијом Кримског полуострва од стране Руске Федерације и каснијим сукобима у регији Донбаса претио да постане глобална безбедносна претња, у Стратегији из 2019. године није поменут ни на једном месту. Опсежна инвазија оружаних снага Руске Федерације

³ Пандемија „Шпанског грипа” 1918–1920. године узрокована вирусом H1N1 инфлуенце А, када је по окончању Великог рата заражена око трећина тадашње светске популације (око 500 милиона људи), а број преминулих се процењује на 50 до 100 милиона свих животнох доба, што представља најсмртоноснију заразу у историји цивилизације.

⁴ У Уједињеном Краљевству Велике Британије и Северне Ирске, још 2010. године у Извештају Заједничког комитета за националну стратегију безбедности (Joint Committee on the National Security Strategy 2025) „пандемични грип” је сврстан у „ниво 1” ризика у Националном безбедносном регистру.

на Украјину из фебруара 2022. године показала је да се највећа европска безбедносна претња морала сагледати на адекватан начин у српској стратегији безбедности, поготово у оном делу који анализира стратегијско окружење Републике Србије. У овом уводном делу Стратегије поменути су само „Дуготрајни и разарајући етнички и верски конфликти на Блиском истоку и северу Африке” који су генерисали „нове безбедносне и политичке проблеме”, као и проблеме са миграцијама, док се као комплексно питање пред Европску унију поставља „опасност од тероризма, политика азила и управљање миграцијама, финансијска криза и криза јавног дуга у еврозони” (Strategija nacionalne bezbednosti Republike Srbije 2019, poglavlje 1. Strategijsko okruženje), без препознавања озбиљности проблема који је увелико био евидентан на истоку континента, односно сагледавања дубине проблема насталих ескалацијом сукоба на релацији Запада и Руске Федерације, који Републику Србију мултидимензионално погађа – како на безбедносном плану, тако и на економском, а посебно на пољу енергетике.

Оружани сукоби, односно „дуготрајни и разарајући етнички и верски конфликти” (Strategija nacionalne bezbednosti Republike Srbije 2019, poglavlje 1. Strategijsko okruženje) на Блиском истоку (и северу Африке) су у Стратегији махом сагледавани кроз призму миграција, махом илегалних, који „у спреси са организованим криминалом, представљају безбедносни ризик у региону” (Strategija nacionalne bezbednosti Republike Srbije. 2019, poglavlje 1. Strategijsko okruženje). Такође, ови региони су препознати као генератори нових безбедносних и политичких проблема, који су степен ризика од појаве тероризма повећали не само у кризним подручјима, већ су овај вид политичког насиља преселили и тло Европе. Стратегија је пропустила да предвиди индиректне реперкусије тзв. „Spillover” ефекта, односно радикализације и интернационализације сукоба Израела и палестинске милитантно-екстремистичке групе Хамас, који увелико превазилазе класичне миграторне проблеме овог региона, већ се транснационални ризици овог сукоба мултипликују и на сферу хибридног ратовања, напада на дипломатско-конзуларна представништва, протесте подршке странама у сукобу које се реализују широм света, па и у Републици Србији и сл.

Сајбер претње Стратегија перципира као једну од околности које на глобалном нивоу доприносе настанку изазова, ризика и претњи безбедности, те препознаје интензивирање и

трансформацију ове претње са глобалним развојем информационих технологија, првенствено кроз „сајбер шпијунажу, нападе на критичну инфраструктуру, неовлашћене продоре у базе тајних података, као и ширење лажних вести и дезинформација путем друштвених мрежа” (Strategija nacionalne bezbednosti Republike Srbije 2019, poglavlje 1. Strategijsko okruženje). У делу Стратегије која се односи на „Очување унутрашње стабилности и безбедности Републике Србије и њених грађана” посебно је истакнуто да ће се „У области сајбер безбедности наставити са унапређењем способности и капацитета обраде, преноса и заштите информација и информационо-комуникационих система и одбране од техника хибридног и информационог ратовања у информационом и сајбер простору. Значајна пажња биће посвећена даљем развоју опште безбедносне културе свих грађана ради подизања свести о потреби повећања безбедности појединаца и друштва” (Strategija nacionalne bezbednosti Republike Srbije 2019, poglavlje 1. Strategijsko okruženje). Високотехнолошки криминал и дигитално-информациони изазови су у Стратегији препознати као изазови, ризици и претње нове генерације, али је овај стратешко-доктринарни документ пропустио да на прецизнији начин дефинише националне оперативне механизме, као и да предвиди координацију и хијерархију институција у поступању према овој појави која се евидентно мултипликовала након 2020. године. У прилог томе наводимо чињеницу да је Влада Републике Србије 2021. године усвојила Стратегију развоја информационог друштва и информационе безбедности у Републици Србији за период од 2021. до 2026. године (Vlada Republike Srbije 2021). Поред тога, у Стратегији националне безбедности изостала је инструкција за усаглашавање са Директивом о мрежној и информационој безбедности ЕУ (*Network and Information Security Directive – NIS Directive*) донетој још 2016. године (Directive 1148/2016), а такође недостаје инструкција за ближу сарадњу са међународним институцијама специјализованим за ово поље, попут Европске агенције за сајбер безбедност (*European Union Agency for Cybersecurity – ENISA*).

Климатске промене се последњих година сагледавају као вишеслојна безбедносна претња која у значајној мери излази из оквира конвенционалних глобалних еколошких политика. Ова претња је од стране Савета безбедности Уједињених нација и Европске уније препозната као „појачивач претњи” (*threat*

multiplier) која „погоршава ризике од сукоба и нестабилности” (The UN Security Council and Climate Change, Research Report 2021, 7), те „убрзава несташицу воде и хране, пандемије и расељавање” (Shared Vision, Common Action: A Stronger Europe: A Global Strategy for the European Union’s Foreign And Security Policy 2016, 29). Последњих деценија доминантна је теза Копенхашке школе студија безбедности да је еколошка димензија један од пет примарних сектора безбедности, поред војног, политичког, економског и социјеталног (Buzan, Wæver and Wilde 1998, 7), а у еколошком сектору безбедности фокус је на односу човека и природе, где је примарни референтни објекат биосфера, односно глобални еколошки систем. У Стратегији националне безбедности Републике Србије из 2019. године климатске промене су поменуте укупно 11 пута (Strategija nacionalne bezbednosti Republike Srbije 2019, Poglavlje 4. Politika nacionalne bezbednosti, potpoglavlje 4.7. Očuvanje životne sredine i resursa Republike Srbije) и то у контексту њихових негативних утицаја на квалитет животне средине, националних ресурса, па и ефеката на економију и демографију. Оно што је актуелна Стратегија пропустила да разради јесте дефинисање интерсекторске сарадње и јаче институционалне повезаности која би резултирала прецизирањем оперативне одговорности за управљање и пасивизирање климатских ризика унутар безбедносног система Републике Србије. Такође, Стратегија би значајнију пажњу морала да посвети важећој међународној легислативи на овом пољу, попут Споразума из Париза од 2015. године (United Nations Framework Convention on Climate Change 2015), Агенде Уједињених нација за одрживи развој до 2030 (Generalna skupština Ujedinjenih nacija 2015), Европског зеленог договора (European Commission 2019). Исто тако, иако је Стратегија истакла енергетску зависност као ризик по националну безбедност Републике Србије, у њој на адекватан начин нису сагледане размере енергетске кризе узроковане ескалацијом украјинског конфликта.

Да је глобално безбедносно окружење у трећој деценији XXI века у значајној мери (готово до мере неконтролисаности) убрзало своју динамику, показује развој и примена вештачке интелигенције. Овај феномен, којег Стратегија националне безбедности Републике

Србије из 2019. године уопште не помиње⁵, постао је самосталан извор небезбедности, којег је Европска комисија препознала као „скуп технологија која се брзо развија и може донети низ привредних и друштвених користи у читавом спектру индустријских грана и друштвених активности”, али исто тако „може проузроковати нове ризике или негативне последице за појединце или друштво” (European Commission 2021,1). Вештачка интелигенција, чија је примена, али и злоупотреба експлодирала последњих година, са собом носи низ позитивних ефеката, али и безбедносних изазова, ризика и претњи. Од развоја смртоносних аутономних оружаних система (*Lethal autonomous weapon systems – LAWS*), чија употреба покреће низ моралних дилема до потпуне пометње када је у питању сајбер безбедност (*deepfake* технологија и неконтролисано ширење лажних вести, поготово у сегменту пласирања дезинформација у стратегијама хибридног ратовања), вештачка интелигенција је у великој мери утицала на етичку али и правну нестабилност, поготово када је у питању злоупотреба података и манипулација информацијама. Стога је неопходно да се Стратегија националне безбедности Републике Србије прошири и на сегмент дигиталних и алгоритамских ризика, који се морају посматрати као засебна целина сајбер претњи које погађају безбедност српског друштва у целини, али и целокупне међународне односе наше земље.

ЗАКЉУЧАК

Сегментирана и вишедимензионална безбедносна нестабилност на глобалном нивоу се директно рефлектује и на безбедносно окружење Републике Србије и њен систем националне безбедности, где се константно отвара простор, али и потреба за новим приступима у стратешко-доктринарном планирању. Последње декаде су на међународном нивоу донеле низ нових и суштински другачијих безбедносних изазова, ризика и претњи, који су се нарочито трансформисали последњих неколико година, управо у периоду након доношења Стратегије националне безбедности Републике Србије крајем 2019. године. Иако је у моменту доношења, Стратегија препозната као адекватан стратешки оквир

⁵ Помињу се начелно „сајбер” безбедност, „сајбер” шпијунажа, „сајбер” простор и „сајбер” претње.

и одговор на савремене глобалне безбедносне изазове који доноси нову димензију равнотеже и јаснијег националног позиционирања, те конкретизације безбедносних циљева, нови ризици и претње по светску стабилност, попут пандемије заразних болести, конфликта у Украјини и на Блиском истоку, ескалација сајбер претњи, интензивирање климатских промена, а посебно нетрадиционалне претње, попут еволуције и трансформације вештачке интелигенције, показали су да стратешко-доктринарни документи морају бити оперативнији и концептуално прилагодљивији ако намеравају да положе тест времена и покажу дугорочну одрживост.

Нови, али и трансформисани постојећи безбедносни феномени, показали су значајну ограниченост традиционалних приступа у очувању националне безбедности. Стога је концепт „проширене безбедности” неопходно инкорпорирати у постојећи стратешки оквир, где би се готово подједнака пажња морала посветити и војним и невојним димензијама. Потребно је, стога, ревидирати и проширити постојећи стратешки оквир у правцу интеграције концепта „проширене безбедности”, који подразумева посвећивање неподељене пажње и војним и невојним димензијама безбедности – економској, социјеталној, па и еколошкој, а посебно дигиталној компоненти безбедности. Узимајући у обзир транснационални карактер савремених безбедносних изазова, ризика и претњи, као и њихово мултипликовање и отежану детекцију, неопходно је да се на националном нивоу оснаже институционални аранжмани, као и мултисекторска сарадња, са посебним акцентом на усаглашавање са међународном легислативом, али и технолошко-информационим стандардима. Стратешка безбедносна култура треба да се базира на правовременој детекцији, превенцији и адаптивности, поготово када се посматра опредељење Републике Србије за војну неутралност, уз истовремени напредак на путу евроинтеграција, али и очување мултидимензионалног стратешког партнерства са другим глобалним актерима, пре свих са Руском Федерацијом и Народном Републиком Кином.

Трећа декада XXI века донела нам је суштински нове безбедносне изазове, али и ризике и претње са значајним одступањем од класичних парадигми националне безбедности, које будућа ревизија стратегије националне безбедности неминовно мора узети у обзир, а адаптација овог најзначајнијег стратешко-доктринарног документа за националну безбедност

мора бити реализована на квалитативно другачијим основама, где се национална безбедност не сме перципирати као искључиво државоцентрична категорија, већ се очување и спровођење стратешких приоритета и националних интереса мора посматрати мултиаспектуално, са циљем постизања проактивног приступа безбедности и стабилне заштите појединца, друштвених група, информатичке сфере, али и природног окружења, а све у контексту непрестано променљиве и све комплексније глобалне архитектуре безбедности и геополитичке поларизације.

РЕФЕРЕНЦЕ

- Buzan, Barry, Ole Waever, and Jaap de Wilde. 1998. *Security: A New Framework for Analysis*, Boulder, Lynne Rienner Publishers.
- Directive (EU) No 1148/2016 of the European Parliament and the Council of the European Union concerning measures for a high common level of security of network and information systems across the Union.
- European Commission*. 2019. "The European Green Deal." <https://eurlex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:52019DC0640>.
- European Commission*. 2020. "European Climate Pact." <https://climatepact.europa.eu/system/files/202012/20201209%20European%20Climate%20Pact%20Communication.pdf>.
- European Commission*. 2021. "Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council Laying Down Harmonised Rules on Artificial Intelligence (Artificial Intelligence Act) and Amending Certain Union Legislative Acts."
- European Union Global Strategy*. 2016. "Shared Vision, Common Action: A Stronger Europe: A Global Strategy for the European Union's Foreign And Security Policy."
- Generalna skupština Ujedinjenih nacija. 2015. „Transformacija našeg sveta: Agenda za održivi razvoj do 2030. godine.“ Ujedinjene nacije.
- Joint Committee on the National Security Strategy*. 2025. "Biosecurity and national security." <https://publications.parliament.uk/pa/jt5801/jtselect/jtnatsec/611/61104.htm>.
- Security Council*. 2021. "The UN Security Council and Climate Change, Research Report."

Strategija nacionalne bezbednosti Republike Srbije, „Službeni glasnik RS”, br. 94/2019.

United Nations Framework Convention on Climate Change. 2015. “Paris Agreement.” United Nations.

Vlada Republike Srbije, Strategija razvoja informacionog društva i informacione bezbednosti u Republici Srbiji za period od 2021. do 2026. godine, „Službeni glasnik RS“, br. 86/2021.

Vlada Republike Srbije. 2025. „Dogovor o regionalnom predstavljanju i saradnji.“ <https://www.srbija.gov.rs/kosovo-metohija/168200>.

Zakon o osnovama uređenja službi bezbednosti Republike Srbije, „Službeni glasnik RS”, br. 116/2007.

Zoran Malbašić*

National Security Academy, Belgrade

Milovan Trbojević**

*Faculty of Security Studies, Educons University,
Sremska Kamenica*

THE NATIONAL SECURITY STRATEGY OF THE REPUBLIC OF SERBIA AND NEW SECURITY CHALLENGES

Resume

The national security of the Republic of Serbia in the third decade of the 21st century is conditioned by the accelerated dynamics of global instability and the multidimensional transformation of security challenges, risks, and threats that transcend classical state-centric frameworks and expand into non-traditional security domains. The authors suggest that, although the *National Security Strategy of the Republic of Serbia* (2019) seeks to provide a strategic and institutional response to the growing complexity of transnational risks—such as hybrid and asymmetric threats, terrorism, organized crime, migration, and climate change—it nevertheless exhibits significant conceptual limitations in the perception, detection, and treatment of contemporary security phenomena, including pandemics of infectious diseases, cybersecurity, digital sovereignty, and the security implications of the excessive use and misuse of artificial intelligence. This paper argues that Serbia's national security policy should be optimised through the introduction of the *widened security* concept, which aims to integrate military and non-military dimensions—political, economic, societal, environmental, and technological—with the objective of ensuring a long-term adaptive system capable of proactively safeguarding national interests in a global order increasingly characterised by multipolarity and the transformation of traditional security challenges.

* Email address: zoran_malbasic83@gmail.com; ORCID: 0009-0007-7496-9710.

** Email address: trbojevicmilovan1@gmail.com; ORCID: 0000-0003-3360-6730.

Keywords: national security, National Security Strategy, hybrid threats, cybersecurity, climate change, widened security.

* Овај рад је примљен 14. новембра 2026. године, а прихваћен на састанку Редакције 21. фебруара 2026. године.